

Kui suur on

INIMESE VÄÄRTUS

Hinnanguid vanasti ja praegu

Inimese väärtust on hinnatud aegade jooksul väga mitmesuguselt. Vanaja kultuurrahvaste juures oriendis valitseja omas peaaegu jumaliku austuse, kuid teised kodanikud olid nagu orjad ning sulased ilma isikliku õiguse ja varanduseta. Valitseja valitses oma tahtmise järgi oma elamate varanduse ja elu üle, ta andis ja võttis nagu see talle meeldis. Valitseja võimust annavad kujuka näite egiptuse hauakambriid, püramiidid ja templid, mille ehitamiseks käsutati kolku üle maa inimeste hulga, kes tähtsij valjule korrale alistudes oma ülesande, kuid et sealjuures tuhadeid hukkus, see ei olnud valitseja asi. Inimese elule ei omistatud mingit väärtust. Säärasteid näiteid pakub meile mitte ainult vana-aeg, vaid neid leiame rohkesti kogu ajaloo käigus. Kõik need kõnelevad meile selget teost, et inimese elu ei hinnatud üldse, või kui jeda hinnati, siis ainult niipalju, kui sellest oli valitsejale kasu. Destkajal oli inimesel ainult siis väärtust, kui ta kuulus teatavas seisesse, ihunsti või gildi. Alles uuel ajal leiti inimene. Niiid ei olenenud inimese väärtus enam sellest, kuhu ta kuulus, vaid talle omistati seepärast suur väärtus, et ta on inimene.

Kuigi uus aeg leidis inimese, juhtides tähelepanu tema suurele väärtusele, siiski on sellest hoolimata ka uuel ajal inimese väärtust hinnatud madalalt. Revolutsioonid ja revolutsioonid on selle tõenduseks, kui vähe on arvestatud inimese elu väärtusega. Kuivõrd väike väärtus omistatakse inimese elule isegi veel kahesünnendal sajandil, sellest annab praegu käimasolev sõda Ida-Aafrikas kõige selgema vastuse. Seepärast on küllalt põhjust enam tähelepanu kinkida küsimusele inimese väärtusest.

Inimene omab kogu looduses ainulaadilise seisukoha, millest pole ühelgi teisel olendil. Selle seisukoha võimaldavad talle tema vaimsed ja hingelised võimed. Ta võib ülesandeid või probleeme lahendada mõtlemise abil, mis on väga keerukas püüehiline toime. Fantasia abil ta loob uusi kombinatsioone isaldatevaid kujutlusi, mis eten-

davad tähtja osa kunstilises loomingu, kuid ka teaduses ja tehnikas. Inimene ei tunnetata mitte ainult väliseid nähtusi, vaid reagoerib ka nendele mitmesugusel viisil. Tal on tundmused. Määlimisvõime abil on tal võimalus väljendada oma soovet, tundeid, kujutlusi ja mõtteid. Kõik need võimed teevad inimese looduse valitsejaks ning annavad talle suure väärtuse. Nende võimete abil inimene võib väga palju anda, olla suur heategija kogu inimkonnale. Niiuguste inimeste hulka kuuluvad leidurid, kes oma mõtlemisvõime ning piisivate katsete abil on rikastanud inimkonda rohket leidustega, mis omavad igapäevases elus lõpmatu suure tähtsuse. Nende elutöö on nii väärtuslik, et jeda ei ole üldse võimalik küllalt hinnata. Fantasia tegevuse abil on inimene kunstilises loomingu — poeesias, muusikas, kujutavais kunstides — jõudnud kõrgväärtuslikele saavutustele, mis on pakkunud teistele inimestele kunstilist naudingut ning on aidanud tõsta inimkonda kõrgemale vaimsele tasemele.

Inimese väärtus ilmneb ka tema kõige harilikumates tegudes, mis näiliselt on nii tähtsusetud, kuid tegelikult ometigi tähtsamad kui ostame armata. See tuleb nii kujukalt esile perekondlikes vahetordades, näitaks ema on valmis kõige suuremeelsemateks tegudeks. Ta vallab oma lapse haigewoodi juures ööd läbi, või annab viimase suutäie oma nälgivale lapsele. Sja loobub kõigist mõnujustest, et aga perekonnale muretseda väärikat ülespidamist. Tänuks poeg töötab oma vanemate kasuks, püüab olla neile toeks. On kõigile selge, et niiuguste inimeste väärtus on suur, kes ei arvesta oma mõnujustega, oma kasudega, oma maitsjega ja soovidega, vaid kes on valmis end ohverdama oma omaste, oma kaaskodanike, oma isamaa või kogu inimkonna kasuks.

Niiuguste suurte väärtuste loojate hulka kuuluvad need inimesed, kes on jaanud aru kui suur väärtus on inimesel juba iseeneest, ning kes siis on töötanud inimkonna kasuks, hoolimata sellest, kui palju neil sealjuures tuli kannatada. Neil oli selge inimese suur väärtus ning see asjaolu

põhjustas neid olema tegem inimeste elu alalhoid-
 mijeks. Parimaks näiteks jäärase inimeste hul-
 gast on kuulus pedagoog S. S. Pestalozzi. On
 tuntud tema peaaegu üliinimlikud pingutused waes-
 te kasuks. Waesed ei ole tal mitte ainult jätkaatse
 hoolefande esined, vaid need on inimesed, ning
 jeepäraist tuleb neid aidata. Sääraste teoviihiga ta
 jai wäärtuste loojaks, ja tema nime nimetab iga-
 üks heameeslega. Igal rahwal on niisuguseid mehi,
 kes on teinud endale ülesandeks oma rahwa eest
 hoolitsenise, kusjuures neid on alati juhtinud mõte,
 et inimeste wäärtus on suur. Sellest arusaamisest
 juhitud tegevus on annud neile ületamatu wäär-
 tuse, mida tõendab asjaolu, et neid mäletatakse pü-
 siwa tänuga.

Igal inimesel ei ole võimeid, saada leiduriks,
 õpetlaseks või kunstnikuks, kuid igaüks võib alis-
 tuda ühiskonnas maksimatele seadustele ning kõlbe-
 listele normidele. See inimene, kelle elus ning
 tegutsemises on mõõduandvad kõlbelised põhimõt-
 ted, on suure wäärtusega. Oma eeskujuga ta
 muudab ülesehitavaks teguriks ühiskonnas, ning
 sel teel ta on wäärtuslik. Inimene, kes oma teo-
 ga näitab, et ta ei austa kõlbelisi norme, kaotab
 oma wäärtuse. Ühiskond ei hinda niisugust ini-
 mest, ei usalda talle mingisugust ülesannet, vaid
 peab ta isegi eemaldaama, sest et ta on hädaohuks,
 hävitades neid wäärtusi, mis teevad inimeste juu-
 reks. Alles see inimene, kes põlgab teha midagi
 niisugust, mis on eluseaduse vastu, omab endas
 walminud wäärtuse. Maksimatele kõlbelistele nor-
 midele alistumine moodustab tähtsaima osa ini-
 meste wäärtuses, sest see õilistab inimeste intellek-
 tuaalsed ja kunstilised võimed ning seeläbi ini-
 mene omandab kõrgeid.

Inimeste wäärtus oleneb palju sellest, kas ta
 on suur või ta tahab olla suur. Ühed on tõeliseid
 suureid, sest neis on suuruse absoluutne wäärtus,
 kuid teised tahavad olla suureid teiste inimeste ku-
 lul või piinavad selleks saada kõrvaliste abinõude
 waral. Nende auahmis tahab, et neid tunnusta-
 takse ja imestataks, ilma et nad ise kiitaksid, kas
 nende teotsemine on inimkonnale kasuks või kah-
 jus. Nende uhkus põlgab ning alahindab teisi
 ja piinab oma intellektit läbi suruda. Teiste
 tõelised wäärtused ei leia nende poolt tunnusta-
 mist. Kus neil oleks korwis teiste tegu hinnata
 tunnustawalt, seal nad koguni wäljendawad sõnu,
 millega wähenad teiste wäärtust. Nad ei taha
 lasta tulla esile teiste waateid, mõtteid ning aru-
 saamisi, vaid piinavad nende wäärtust pilkawalt
 alandada, et selle juures ise enam hiilgada
 sellega, mis nemad on mõelnud, tahtnud, ütelnud
 ja teinud. Alati nad seavad oma mina esipla-
 nile, kartes, et neid muudu ei panda tähele või
 isegi wõidakse unustada. Säärastelt tegutsew ini-
 mene kirjub maha oma wäärtuse ning oma ülalpi-
 damisega ta ei lasse ka teistes areneda wäärtusi.

Riigivanem K. PÄTS

Sel teel muutub ta jeltkonnale isegi kahjulikuks.
 Kes enmast ise nii wäga ilendab ning suureks
 teeb, see alandab enmast teiste silmis wäga juu-
 resti. Oma teoviihiga ta annab mõista, et tal ei
 ole suurust, mida peaks imestatama, vaid ta tahab
 ainult, et teda imestataks. Tõeliseid suureid ini-
 mesed selle vastu aga ei waja mingisugust wäljst
 paremust või hiilguist, et wõita lugupidamist, aus-
 tust ja armastust. Me näeme, et rahwaste juuri
 mehi austatakse nende allamate poolt siis kõige ju-
 damlikumalt, kui nad kogu oma wõimu juures on
 tagasihoidlikud ja lihtjad.

Selle omalt poolt üleliigne hindamine, mis ise
 ollakse või mida omatakse, ei tee inimest suureks.
 See ei kutsu esile imetust ega austust, vaid hoo-
 pis wastupidist, nimelt halajast pilget, põlgust ja
 armastusetust. Kui inimene aga hindab diei oma
 wäärtust, siis tuleb see talle kasuks. Arusaamine
 oma eriliseist seisukohast kogu looduses teeb inimeste
 kõhulisemaks oma ülesannete täitmiseks, mis talle
 annavad wäärtuse. Kuid juba see teadmine ai-
 mull, kui suur on inimene iseenesest, mõjub inime-
 sele wäärtustawalt. Kui inimene aga enmast ala-
 hindab, siis kirjub ta sellega ka oma wäärtuse alla.

Järg viimasel küljel.

PRAEGUGI ON KIVIAEG

Indiaanlaste eluviise Alginimese olemus

Inimete jaanimist on räägitud ja kirjutatud palju. Mõnesugused teooriad on liilitanud välja loomise loo. Siiski üldiselt praegu ei vaielda enam nii elavalt loomise vastu. Liikide muutust, eluoluste arenemist, inimete põlvnemist madalamast olemusest ei ole saanud tõestada katsete varal. Müll on võidud koguda müüsi inimete jäämuseid, mis tõestavad, et inimene on olnud alati niisugune nagu ta on praegu. Ei ole olnud mingit eelajaloolist inimest.

Et praegu on rahvaid, kes on arenemiselt väga madalal, see on kõigile teada. Mis aga on veel juurema tähtsusega, on see, et need arenemata inimesed võivad areneda lähikese ajaga, ühe inim põlvkondel, kultuurilisteks inimesteks. See tõendab, et inimene iseendest on olnud juba kauges minevikus mainijelt kõrgel tasemel, kuigi ta olufordade jumnil pidi elama algelise elu.

Algeline inimene.

Milline oli siis algeline inimene? Tähtsaks mitte niisugune nagu teda eitab põlvnemisõpetus. Algeline inimene mõne tuhande aasta eest oli niisugune nagu algeline inimene on praegu.

Põhja - Ameerika indiaanlane näitaks leiti eurooplaste poolt 16. sajandi keskkel ja nimelt tema kiviasustus. Kui võtta tema nooled ja tööriistad ning panna need ühte Euroopa kiviasustu riistadega, siis ei ole ükski antropoloog julteline eraldama neid üksteisest. Nad kõik on oma olemusest ühesugused. Samundudelgi on film nähtaw jarnasus kujult ja kaunistustelt. Briti muuseumis on need asetatud kõrvalt, ja kui iga asi ei kannaks pealkirja, siis ei saaks nende vahel teha mingit

wahet. Nii-siis praegu on teatavates maailmatades kiviasustus, mida võib näha ja murida. Mida võime siis näha algeliste inimestest?

Algelised inimesed hoolitsesid oma elu eest metsades ja mets ääres. Nad oskavad hoolitseda toidu ja riie eest õigel ajal. Koguvad kagavara — juutjätavad kalu ja kuumatavad marju ning pargivad nahku. Naised valmistavad luust nõelu ja küdest lõnga. Lastele kingivad kasvatusel juurema tähelepanu kui tsiviliseeritud inimesed. Lapsed peavad õppima tarvitama vibu, valmistama kalapüügi- ja käsitööriistu, õmbloma tehakatet ja jepitjema kaunistusi.

Loomupärane arustus nende algeliste inimeste juures on inestatav. Nad aimavad ilmanuust eite juurema tähtsusega kui meie meteoroloogid. Indiaanlased Vancouveri jaarelt teavad täpselt, millal peab lahkuma merelt, et õigel ajal jõuda kaldale — enne kui tõuseb torm. Meresõitjad selles kohas jäävad tihti hättä. Indiaanlane aga tabab õige filmipilgu. Algeline inimene omab ka osavuse pikaks reisiks. Indiaanlased Saint Lawrence' jõe piirkon-

Indiaanlaste pealik võtab vastu misjonäri

nas asuvad kervadel oma lotjadega teele põhja poole. Nad ületavad Suured Järved ja jõuavad kaugele sisele, kattes 2500 km ühe juve jooksul. Talve jaadavad nad mööda pidades jahki, ja järgmisel kervadel pööravad jälle koju tagasi, viies kaasa loomanahad. Teel nad peavad sõitma Superiori järve ranna kaudu, kus vahest on nii tormine nagu Bahameres. Tähtsi walged wõtawad neid reisile kaasa ja peawad wälaldama nende juhtimist ja osawust.

On selge, et teaduslik otius algelise inimese üle tuleb teha algelise inimese enda järele, aga mitte kunstlikult kujutada olenuist, kes ei ole inimene ega loom, nagu jeda teeb põlwenemisteooria „puuduma liiki“ ottingul.

Præguised algelijed — algeliste eluwiiisidega — inimesed on siiski warustatud kõrgete wainsete omadustega nagu jeda olid ka algelijed inimesed inimesoo ajaloo algul. Teatavad oluorrad on hoidnud inimasi kohati algeliste eluwiiiside juures. Wainnetaje on kõikumud; wahest tõusnud, wahest langenud. Kultuurrahwad on langenud tagasi algelise seisukorda, heewastu algelijed rahwad on muutunud kultuurseteks. Babiloonia kõrge kultuuriga oli kõrwuti kiviaeg, samuti oli kiviaeg kreeka kultuuri ajal, ning ta on piisunud tänapäewani. Tuleb märkida, et Euroopa kiviaeg ei kuuln jügugi nii halli kaugele minewillku, nagu jeda arwatakse. Inimesoo ajalugu on wõrdlemisi lühike ning sündmuste täiküllalt tiire. Waewalt kuuesse tuhandede aastasse ulatuvad inimese jäljed. See aeg mahutab enesesse niinimetatud kivi-, pronksi-, raua- ja teised ajad.

Oxfordi ülikooli arheoloog dr. Sance märgib sellest: „Ei Egiptuses ega Babiloonias pole leitud tsiwililatsioon eelastimes. Nii kaugele kui ajalugu meid wiib, inimene on arenenud, ehitanud linnu ja templeid, niherdanud kivist kunstilisi töid ning on tarwitanud isegi piltkirja; ja Egiptuse kõhta wõib ütelda, et mida wanem on asi, jeda täielikum ta on. See tõsiasi wäärib tähelepanu, arwesse wõttes teooriaid, et tsiwililatsioon olewat tekkimud põlwenemijest. Ükskõik mis wõib olla selle põhjus, kuid need teooriad ei ole mitte tekkimud arheoloogiliste awastuste põhjal. Selle asemel, et oodata arenemist, me leiame tagasihinekut ja laostumist; kus otsime liikide tekkimist, seal leiame juba arenenud inimese ja kunstipärase täiuse.“

Kuidas sai inimene.

Sumala sõna ütleb, et inimene on loodud olenus, loodud Sumala näo järele kuwendal loomispäewal. „Sa Jehoowa Sumal walmistas inimese, kes põrm on, mullast ja puhus tema ninasse elawat õhku, nõnda sai inimene elawaks hingeks.“

„Sumal lõi inimene oma näo järele.“ Seepärast pole imestada, et alginimene on olnud mõttewõimelt, arufuselt, osawuselt ja maitselt kõrge järjel.

Sumala sõna arwutab alginimese eluea kest-

miselt 900 aastaga. Sa muistsete inimeste jäämused tõendawad tugewast kehahitusest ja pikast elu-
aast.

Kuidas aga on lugu rasstiga? On kõik rasstid (tõud), mis praegu kindlaks tehtud, pärit ühest ja samast Madama jügawõjast? Teame, et on olomas eskimod Lapimaal, neegrid Afrikas, kõrgeid jaledad pruunid indiaanlased Põhja-Ameerikas, wäikesed kollased jaapanlased Ida-Astias, walged tsiwililiseeritud rahwad Euroopas jne. Tebib loomulikult küsimus, kas wõiwad inimesed, kes erinevad wärwist, kasvust ja wainuwõimelt, põlweneda ühest jügawõjast? Bühakiri wäidab, et on olnud üks esija ja esima ning kõik inimesed kuuluvad ühte perekonda.

Madam oli esimene inimene. Enne Madamat „ei olnud inimest.“ „Sa Jehoowa Sumal ütles: See ei ole mide hea, et inimene üks on; ma tahan temale abi teha, mis tema kohane on.“

Pärast weepuutust kõlab teade: „Sa Noa pojad, kes laewast wälja tulid, olid Sem, Ham ja Jeewet. Need kolm olid Noa pojad, ja neist on kõik maailm laiali laotatud.“

Geoloogid kirjakohtad wäidawad inimese wõrdlemist ühest inimpaarist, siiski on huwitaw kõrwutada kahe teadlase ütclusest, kellest oleks wõimud oodata teistit arwamist. Prof. Hurley ütleb: „Ma kuulan nende hulka, kes usuvad, et jeni pole jaadud mingit tõendust, mis räägiks selle poolt, et inimkond on wõrdunud enam kui ühest inimpaarist.“ Darwin on samas arwamises: „Ma ei ole kahtlust selles tõstiasjas, et kõik inimrasstid on ainja inimpaari järethuljad.“

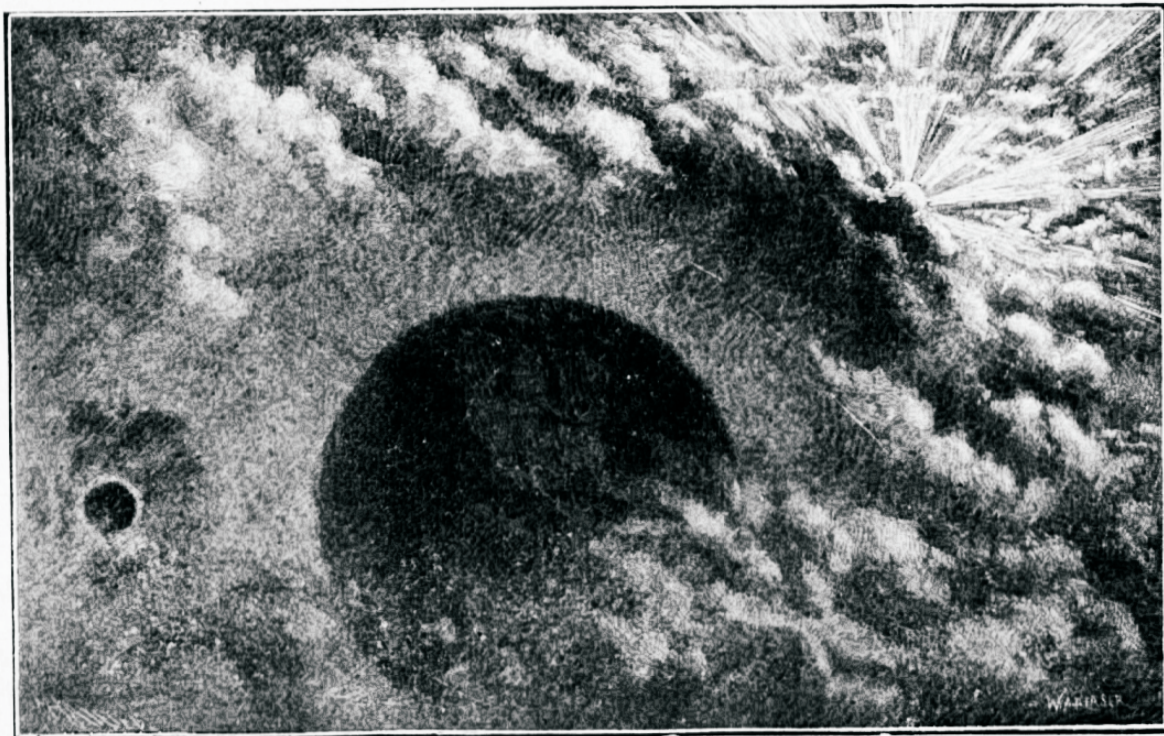
Duford alguses.

Esimesel inimpaaril oli aus ja otstarbekohane tegewus. Maa pidi saama haritud ja hoitud kuni kõik maatera oleks olnud täidetud kõrge kultuuriga ja talkate loomadega. Kuid see õnnelik oluford sai katkestatud patulanguse tõttu; inimene aeti wälja Eedenist, jekt patufena ta ei wäärinud enam wiibima taewases oluforras. Inimene pidi hakkama wõitlema juurte raskestega — õhakega ja okastega, hädadega ja haigusstega. „Sest me teame, et kõik olenused ühtlasi ägawad ja on juures waewas tänini.“ Siiski Sumal ei lasse jeda jäändida, et tema plaan täheks murja. Sumal wiib täide oma lumastusplaani.

Pannes tähele Sumala loodasju loodusse leiame, et iga asi, alates tähest taewas kuni kolmuküübenekeseni maa peal, täidab täielikult jeda eesmärti, milleks ta on loodud. Nad alistuwad loodusseadustele, mis Sumal on seadnud. Looduse koostõla ei ole muud kui Sumala seadustele alistumine. Njetahhlik inimene aga tõi lahthelid. Nimit patune ei lasse end Sumalast juhtida. Pakt on rikkunud õnne maa peal. See on ka jäilitanud kiviaja ning takistanud inimese elu tänapäewani.

S. Rudy.

TEAD- MISI

maakera ja inimese MINEVIKUST

Liikumatu ja rahulik näib meile maakera. Kas vaatame kõrgeist mäetipust laini välju, tumedaid metsi ja looklevaid jõgesid, kas heidame rannal pilgu ääretule wetewäljale ja filmame selle tumesinisel pinnal purjekaid kui valgeid punkte: kindlasti toetatult, mõnkumatult heijab see inimesi kandev maa.

Ja peaaegu niisama rahulikult ja kindlalt elab selle maa peal suurem osa inimesi. Gemal linna asfaldist ja müraist miljonid harivad päevast päeva kannatlikult oma palge higis põldu, mida juba nende isa-ijad harinud, elavad mõnuvalt oma wanaemalt pärandatud majades, näewad kuidas igal aastal meesti kordub juwi ja talw, kühw ja lõikus, näewad lapsi pikkamööda sirguwat suureks; ja pikkamööda ning rahulikult möödub nende elu.

Uga tõelise ja igawestest kõrgustest waadatuna ei ole see maa sugugi rahulik ja liikumatu. See meie eluase, see maailmakera oma poolustega ja jäämeredega, mandritega ja ookeanidega — ta ruttab, ta lendab, ta tormab wahetpidamatult, wäsimatult läbi lõputa ruumi edasi; kuhu, jeda me ei tea. Kuni sekundinäitaja ühe astme edasi nihkub, on see maakera ühes meiega läbiistanud 30 km maailmaruumis, ja me ei saa enam iialgi tagasi jamaasse kohta, millest möödusime.

Kui Nunal, kes on rahu ise, annaks jelles igawesti tiirlewas maailmadekogus ühe kindla

punkti, millest wõiksime näha meie maakera, mis siis? Siis paistaks esiti väike täht, ja see täht heleneks kiiresti, esineks peagi kui juurufena ja mõne tunni pärast kataks juba osa taewawõlwi; maakera möödus meist oma majesteetlikkuses. Mõne minuti kestel möödusid meie silme ees kiirelt waheldudes mitmekesised waatepildid: vaikjed wäljad ja mäsjawad mered, liiwatõrwed ja jäämäed, üffid, dafed metsjad ja rahwarikkad linnad. Ja enne kui oleksime saanud oma üllatusest toibuda, on waatepildid juba tuhmunud ja maakera kaugenemud; haledamad kohad tähistawad waid weel mandreid, ja tumedamad — wetewälju. Suur maailmakera wäheneks järjest kuni paistaks weel tähena taewawõlwil ja kustuks wiimaks. — Meie filme eest oleks möödunud maailm oma aine massidega ja wormidega, oma hädadega ja rõõmudega, oma süüga ja patuga, ja ligi kahe tuhande miljoni inimesega. — Waatepilt, mis on ainult suurematute filmadele!

Ragu maakera tormab läbi ruumi sügawuste, nii ka tema peal elawad inimesed tormawad läbi aja sügawuste — waitiwast minevikust esile tülles, teise tundmatuse wajuades. Kus oli see inimkond ainult kümne tuhande aasta eest, mis on ainult üks sekund taewas? Sellest ajast jaadik on ilus täht Weega nihkunud edasi ainult pool meie kui näilise läbimööduist. Kus ja milline saab olema

See inimfond siis, kui möödub jälle üks läärane jefund taevaruumis?!

Sa, liihike on olnud inimese olemasolu. Sga kiviõdetiik on üks ojahe puust, mis kaswab maa peal kunas ei inglid ega teerubid teadnud, mis on inimene, sest Sumal ei olnud veel rääkinud: „Tehkem inimene meie oma näo järele.“ Kune tuhanda aasta eest — sest ei ole ainuikfi mälestust, ainuikfi inimese tööd, mis tõestaks wanemat ajastut — sellest jaadik kui Madam awas filmad öndaks eluks kuni Kristuse ajani on järgnenud iiksteisele aimult seitsekümmend neli inimpõlwe (Lutka 3, 28—38). Kristusest peale kuni tänapäewani on möödunud umbes wiiskümmend kahesja inimpõlwe (1935:33=58,6). Nii siis sada kolmkümmend kaks (132), wõi iibleme ümarguselt sada nelikümmend inimest, umbes nii juur kogu nagu meie kofkufutufutaw rahwustokogu, meie efiwanemast Madamast jaadik moodustawad minu ja jinu jugupuu! Efireas on iihesja mitmesaja-aastast hiiglast, täis iirajõudu ja iilijulgust. Järgmiste hulgas leiame wõib-olla mõne pealiku, linnaasutaja, seaduseandja, luuletaja, targa, arwetu kerjuse, alatu kirjategija, jumalatu tiiranni, ausa põllumehe, juure töömehe jne. Kuni huwitaw, kui meil oleks nende eluloo kirjeldused, nende endi poolt jutustatud; kofku oleks inimkonna eluloo kirjeldus! — Minult kannatust! Kord, igawiku inesiindmuste kaudu, me saame näha neid kõiiki ja uirida nende igaihe tegu igawestest illeswõtetest; sest midagi ei lähe kaotfi Sumala maailmas.

Maakera kihutab kohutawa kiirusega läbi maailmaruumi, samuti kiiresti on lawastunud elunähtused maakeral. Kuigi on olnud wähe inimpõlwi, kuigi inimene on olnud niitolda eihesst jaadik, siiski on tulomused äraawamata juured. Lõp-mata palju on ehitatud ja lõhutatud, istutatud ja iikfutatud, rüägitud ja kirjutatud, kannatatud ja nau-ditud, nutetud ja naerdud, palwetatud ja neetud!

Jmestatawa kiirusega on riigid ja troonid tõus-nud ning jälle warijenud; rahwad ja hiivilijattjioo-nid on jündinud ning ka surunud. Teataw juur-rahwas on kaswanud aimult mõne sajandiga, muu-tunud maailmariigiks aimult mõne aastakümne-ga, ning täielikult häwinud aimult mõne aastaga. Suurwainud on ilmunud järsku maailma ajaloo lawale ning samuti järsku sealt lahkunud. Minja aastatuhande jookkul on maakera käitunud inimes-dest. Mõne sajandi jookkul on jõutud kiviajast rauaajani, tõustud madalusest kõrgusele, asendatud kerged telgid ja jüinged koopad massiivsete elamu-tega ja toredate paleedega.

Üidse elu läbikäik on olnud wäga elaw. Liihike aeg on annud hiiglasjüre ajaloo. Aljooline ma-terjal on nii juur, et inimesel on praegu raske us-kuda, et see kõiik on olnud nii liihikese aja — wähem kui wiie tuhanda aasta wälkel. Kõige kaimemate ja kindlamate tõsiasjadegi juures inimene lööb kaht-

lema ja arwab asja lahendanud olemat, kui loeb tuhanda aasta kümmeks tuhandeks aastaks ning ar-westab veel peale selle kiviaegadeks ja muudeks aegadeks sajad tuhanded aastad.

Hiivilijattjiooni kõrgustest on langetud tagasi kiviaja madalusele ja iimberpöördukt. Babiiloonia kultuur ja samuti Hiina kultuur ei olnud mitte wa-rem kui neli tuhat aastat tagasi. Egiptuse, Pärsia ja teiste kultuur weelgi hiljem. Kus on aga niid need wägewad riigid, need rikkad hiivilijattjioonid? Kus kord oli uhke Tiirus, seal asuwad praegu mõned wiletjad kallurihütid; kus kord seifid Nebu-kadnetsari toredad paleed, seal elatsewad niid lõ-wid ja ihakaolid; Mesopotamia, Pärsia ja teised maad on praegu juuremalt osalt kihjad kõrved; waarode maal elawad wacied felahid purumawa-tes sawionnides. Maad, mis kord olid maailma wiljaaidad, ei juuda praegu enam toita kõige wähe-nõudlikumakfi inimest. Mis iitkfid Jõniikfia kaup-mehed wõi Kartago würestid, Nebuskadnetsar wõi Kyros inimkonna edujamrust, kui nad wõikfid jälle tulla ja näha praegust wiletjat olukorda omal kord õitjenud maal!

Kord olmid tundmatud barbaarid (meesrah-wad) Euroopas on muutunud hiivilijseoritud rah-wasteks. Kõiik on muutnud oma palet, nii maa-pind kui ka rahwastik. Need on küll wäga juured nähtused, siiski nende aja arwestamijega tuleb olla kaine, kuigi hinges kipiitseb tung liialdada ja tõsi-asjad tõlgitfeda halli minewikku kureluwaks.

Kogu aeg on inimkonna elu jootud teatawa keskpunktiga. Kord oli selleks punktiks Babiiloo-nia, siis Egiptus, siis Hiiniria, Pärsia, Kreeka, Rooma. Tänapäew on maailma keskpunktiks Lon-don, Pariis ja Berliin. Sa kõigi enmustuste ja oletuste kohaselt see keskpunkt on kandumas Kau-gesse-Idasse.

Nii on arenenud ringkäik. Üks walitsew maai-lmariik on langenud, teine tõusnud. Alga kawa jee weel nii kestab? — Kuna Sumal on teinud kõiik möödu ja kaalu järele, siis on ta ka määranud kõi-gele oma aja päikese all, nii taimese, loomase, ini-mesele ja inimkonnale. Selle peale juhib tähele-panu piihakiri. Prohmetikmilutus (Taaniel) awaldas, et pidi olema järgimööda neli möödu-andwat maailmariiki — Babiiloonia, Pärsia, Kreeka, Rooma —, siis pärast jeda pidi tulema ja on tul-nud mitmete ihaseiswate riikide ajajäek, ja sellele ei pea enam järgnema ajalikku maailmariiki, waid „taewa Sumal ise wõtub iih kuningriigi iiles ohi-tada, mis ei pea saama ära rikutud igawesti.“

Nii oleme teinud iilewaate maailmakogu jefun-dil arenenud inimkonna käekäigust. Sa edasi wõi-me teada, et kui on möödunud järgmine läärane jefund, siis on maakeral kõiik teijiti — olukord ja inimesed on muutunud uueks ja paremaks.

3.

INIMKONNA IGA

4004.	1.	Adama loomine, funi Seti sündimiseni	130 aastat	1. Moosese r.	5, 3
3874.	130.	Set sündinud, funi Enofi sündimiseni	105 "	1. " "	5, 6
3769.	235.	Enos " " Kenani "	90 "	1. " "	5, 9
3679.	325.	Kenan " " Maalafeli "	70 "	1. " "	5, 12
3609.	395.	Maalafel " " Teredi "	65 "	1. " "	5, 15
3544.	460.	Tered " " Enoli "	162 "	1. " "	5, 18
3382.	622.	Enof " " Metufala "	65 "	1. " "	5, 21
3317.	687.	Metufala " " Lemeli "	187 "	1. " "	5, 25
3130.	874.	Lemet " " Noa "	182 "	1. " "	5, 28 29
2948.	1056.	Noa " " weeuputuseni	600 "	1. " "	7, 6
2348.	1656.	Weeubulus — " Arpafadi "	2 "	1. " "	11, 10
2346.	1658.	Arpafad " " Sela "	35 "	1. " "	11, 12
2311.	1693.	Sela " " Eberi "	30 "	1. " "	11, 14
2281.	1723.	Eber " " Belegi "	34 "	1. " "	11, 16
2247.	1757.	Beleg " " Reu "	30 "	1. " "	11, 18
2217.	1787.	Reu " " Serugi "	32 "	1. " "	11, 20
2185.	1819.	Serug " " Naori "	30 "	1. " "	11, 22
2155.	1849.	Naor " " Tera "	29 "	1. " "	11, 24
2126.	1878.	Tera " " tema surmani	205 "	1. " "	11, 32
1911.	2083.	Abrahamiga tehtud seadus; funi kasuandmiseni	430 "	Kalatia r.	3, 17
1491.	2513.	Käsuõpetuse andmine; funi maastuulajate tagasituleluni	1 "	4. Moosese r.	10, 11
1490.	2514.	Töötus Kalebile maa'uulajate tagasitulekul; funi maa jagamiseni	45 "	Josua r.	14, 10
1445.	2559.	Maa jagamine; funi prohvet Samueeli ajani	350 "	Apstl. teg.	13, 20
1095.	2909.	Sauli võidmine; funi Sauli surmani	40 "	" "	13, 21
1055.	2949.	Latveli walitfufe hofatus; funi tema surmani	40 "	1. Kuning. r.	2, 11
1015.	2989.	Salomoni " " " " "	40 "	2. Uja r.	9, 30
975.	3029.	Reabeami " " " " "	17 "	2. " "	12, 13
958.	3046.	Abia " " " " "	3 "	2. " "	13, 2
955.	3049.	Uja " " " " "	41 "	2. " "	16, 13
914.	3090.	Jofawat " " " " "	25 "	2. " "	20, 31
892.	3112.	Jorami " " " " "	8 "	2. " "	21, 20
885.	3119.	Uhasja " " " " "	1 "	2. " "	22, 2
884.	3120.	Utalja trooni tõõvimine; " " " " "	6 "	2. " "	22, 12
878.	3126.	Joase walitfufe hofatus; " " " " "	40 "	2. " "	24, 1
839.	3165.	Amatsja " " " " "	29 "	2. " "	25, 1
810.	3194.	Ufia " " " " "	52 "	2. " "	26, 3
758.	3246.	Jotami " " " " "	16 "	2. " "	27, 1
742.	3262.	Uhasi " " " " "	16 "	2. " "	28, 1
726.	3278.	Histia " " " " "	29 "	2. " "	29, 1
697.	3307.	Manafe " " " " "	55 "	2. " "	33, 1
643.	3361.	Umoni " " " " "	2 "	2. " "	33, 21
641.	3363.	Jofia " " " " "	31 "	2. " "	34, 1
610.	3394.	Johase " " funi ta troonilt ära lüfati	0 "	2. " "	36, 2
610.	3394.	Jofafimi " " funi tema surmani	11 "	2. " "	36, 5
599.	3405.	Jofafini " " funi ta troonilt ära lüfati	0 "	2. " "	36, 9
599.	3405.	Sitfia " " funi wangipõlweni (Babiloonias)	11 "	2. " "	36, 11
588.	3416.	Jisraeli Babilooniasse wangipõimine; funi Kristufe sündimiseni	584 "	*) Uld. ajaarvam. järele	
* 0.	4004	Prægufe ajaarvamise algus; funi meie fäesolewa aastani	1935 "	" "	" "
1936.	5940.	Meie fäesolew aasta			

1936. aasta pärast Kristufe sündimist on 5940. aasta inimese loomifelt.

*) Prægufe ajaarvamise algaasta on 4 aastat pärast Kristufe sündimist. Järelikult kui Jisraeli lõpik wangipõimine toimus 588. aastal, siis sellest funi Kristufe sündimiseni on 584 aastat.

— Käesolewa ajatabeli alufels on võetud Adam Clarke Piibli tomentaar.

3. 21.

MEIE TULEVIK

Mis saab inimest pärast surma? Mis on õndsate pärandus? Kus saab olema inimese jääv asupaik? Waawalt leidub inimest, kelle meeli ei hoia need küsimused teataval määral pingul. Juba wanal ajal waldasid need inimeste meeli. Mataja on püütnud lahendada jeda probleemi, kuid kahjuks pole selles jõutud kindlale, ühisele waatele.

Mittekristlike usundite keskel walitseb sel alal piiritu segadus. Meie meenub Buddha tühi „nirwaana“ ja Muhameedi ebakõlbeline „paradiis“. Et neil puudub kristlik õpetus, siis loomulikult wabandame neid ajawaadetes. Kuid kahjuks ka kristlikud rahwad ei ole selles küsimuses ühel waatel. Kõneldes inimestega Jumala riigist, elust pärast surma, inimsoo jääwast asupaigast, võib kuulda väga mitmesuguseid oletusi. Enamasti usutakse, et õndsate jääw asupaik on taewas. Siit edasi asi muutub päris segaseks. Ühed peawad õndsate wiimset asupaika taewas niioelda Abrahami hiiles; teised usuwad hinge hõljumisesse kusti tundmata kauguses; kolmandad mõtteosajalised usuwad, et inimene kui osa Jumalast ühineb surma puhul jumalusega nagu meetill weelkoguaga jne. Inimese hing asuwat kahe pärast surma õndsasse olomisesse ja taewa rümmidesse. Hing võibwat ka hüllastada oma endist elukohta, maailma, ning hõljuda nähtamatult inimeste keskel.

Säärane mõte on iseenesest meeldiw töödit leiwanajatele. Kuid paneme tähele, kas see on ka tõesti ja täiesti Piibakirja alusel. On ju Piibel ristiusu kui ilmutusuisu ainus ja asendamatu alus. Ehk ta annab lootuse ja troosti teistile?

Jumal on ilmutanud oma walitud julaste kaudu oma plaanid inimkonna jultes. Ta on annud töotised ja lootised inimesele. Seepärast kirjutab Paulus: „Mga mina ei taha, et teil peab oloma teadmata nende järg, kes magama läinud, et te ei lähe ka nõnda kurwaks kui teisedki, kellel ei ole lootust.“ 1. Tes. 4, 13.

Õndsate asupaik saab oloma taewas, see on Jumala juures, Jumala riigis. Kusju aga ulatab Jumala riik? Kas ka siia maa peale?

Wastuwaidlemata tõde on see, et inimene võib olla õnnis ainult siis, kui tal on olomas ühendus Jumalaga. Inimese õnnetu seisukorra põhjuseks on see, et inimesel ei ole ühendust Jumalaga, nagu tal oli enne patulanguist. Piibakiri ütleb: „Sest kõik on pattu teinud ja Jumala aust ilma.“ Rooma 3, 23. „Teie suur ülekohtus teeb lahutust teie

ja Jumala wahel, ja teie patud peidawad tema palge teie eest ära.“ Jes. 59, 2.

Et inimene võiks olla õnnis ja õnnelik, olla ühenduses Jumalaga, et komaal võiks olla osa „taewariigist“, jeda on võimalik saavutada juba siinses elus. Laulja ütleb: „Wäga õnnis on see, kelle illeastumine on antud andeks, kelle patud on kaetud kinni.“ Laul 32, 1. Riigis tuleb meeles pidada, et meil võib olla osa taewa rõõmusest ja Jumala riigist juba praeguses elus. Kristus ütleb: „Sest waata, Jumala riik on heepidi teie sees.“ Luuka 17, 21. Patulanguisest tekkimud lahutus Jumalast on kõrwaldatud Kristuse poolt, ja inimene võib olla seesmiselt ühenduses Jumala riigiga. Kristuse palwe usklike eest oli: „Et nad kõik üks oleksid, nõnda kui sina, Jha, minu sees, ja mina sinu sees, et nad ka meie sees üks oleksid. Nad ei ole mitte maailmast, nõnda kui mina ei ole maailmasta.“ Joh. 17, 21. 16.

Selles mõttes, et tõsiusklikud ei ole nii ühenduses maailma patuga, arwatakse neid Jumala riiki ehk taewasse, ehkki wiiduwad siin maa peal.

Siin aga on alles eelaste õndsate elust Jumala juures. Kes siin on Jumala laps, see on pärija ühes Kristusega. Rooma 8, 17. Nad pole oodatawat pärandust kätte saanud, waid ootawad weel. Paulus kirjutab: „Mga mitte ükspäini see, waid ka need ise, kellel on Waimu esimised annid, ja meie ise äganne iseeneses ja ootame laste õigust, see on meie ihu ärapäasmist. Sest me olome ära päästetud lootuse läbi.“ Rooma 8, 23. 24. „Sest me näome nüüd kui ühes peeglis mõistatuses, aga siis palgest palgeste; nüüd ma tunnen piisut, aga siis saan ära tunda, nõnda kui mina ka olen ära tuntud.“ 1. Kor. 13, 12. Seepärast apostel wäljendab ka oma tõeliku igatuse sõnades: „Ma himustan siit lahkuda ja Kristusega olla, sest see on väga palju parem.“ Wil. 1, 23.

Millal ka lootis jelle saawat võimalikuks, leiame tema sõnades: „Ma olen head wõitlusest wõidelnud, ma olen oma olukorra lõpetanud, ma olen usku kinni pidanud. Mis mund wael, õiguse kroon on mulle tallele pandud, mis mulle Isjand, õige kohtumõistja, oma tulemise päewal tahab anda, aga mitte ükspäinis mulle, waid ka kõigile, kes tema tullest armastawad.“ 2. Tim. 4, 7. 8.

Juba wanad usumehed ootasid jeda aega, mil-lal nad saaksid näha Jumalat. Taawet wäljendab oma soowi sõnades: „Mu hingal on janu Ju-

mala järele, millal tulen ma sinna, kus saan Jumala palge ette." Laul 42, 3. Jõob vaatas kindlas usus ajale, millal ta saab näha Jumalat. Ta kirjutas: „Ehk küll ussid mu näha lihaga ära koorivad, siiski saan ma oma lihast Jumalt näha.“ Jõob 19, 26.

Wõimalus näha Jumalat oli esivanematal Paradiisis, ja see eesõigus tuleb tagasi. Patu pärast lahkus olnud ihe isa lapsed ühendatakse ja neil saab olema võimalus näha Jsa. Siinne usuelu on eelaste jääwast elust. Tõelik elu tuleb. Millal? Pärast Isanda päewa, pärast Kristuse tuleku puhul surmude ülestõusmist. „Urge pange meks, sest tund tuleb, millal kõik, kes on haudade sees, peawad tema (Kristuse) häält kuulma ja wälja tuloma; kes on head teinud, elu ülestõusmiseks, aga kes paha teinud, hukkamõistmise ülestõusmiseks.“ Jõob. 5, 28, 29. Kus saab olema tõelik elu? Ka sellele wastab Pühakiri, ja nimelt nõnda: „Taewas, taewas on Jehoowa päralt, ja maa on ta armud inimlastele.“ Laul 117, 16. Ka Kristus wastab sellele küsimusele väga selgesti oma õndjaksitõimist: „Õndjad on tawased, sest nad peawad maa päri ma.“ Mat. 5, 5. Kus asub see maa? On see kuski mujal maailmaruumis? Ei! Waid siin maa peal. „Aga kuningriik ja walitus ja kuningriikide juurus kõige taewa all antakse kõige kõrgema pühale rahwale.“ Lan. 7, 27. Maa peale tuleb tagasi „endine walitus“. Miika 4, 8. Patulanguse tõttu lahkus olnud perekond ühendatakse. Paullus kirjutas sellest: „Mis aja täines pidi teatama, et Kristuse sees pidi kõik kokku wõtama, niikasti need, kes taewas, kui need, kes maa poal.“ Ewef. 1, 10. Mis esimene Adam taotas, selle wõitis teine Adam — Kristus. Rooma 5, 8.

Mis teewad õndjad muendatud maal? Seda kirjutas prohwet Jeesaja: „Ja nad peawad kodasid illes ehutama ja seal sees olama ja wiinamägedesje puud istutama ja nende wiljast jõõma.“ Jof. 65, 21. Kas siis maal jüüakse, küsib nii mõnigi lugeja endamisi. Kas alginimpaar eme patulangust sõi? Kindlasti. Ja keelatud wiljast jõõmine oligi patulanguse põhjus. Ka maal maal jüüakse, sest seal ei ole „waimud“, waid õndjaks saanud inimesed. Ka Kristus sõi pärast ülestõusmist. Waata: Miika 24, 39—43. Kristus töötas oma jüingritele: „Aga mina ütlen teile: Ei mina joo niidest alates sellest wiinapuu wiljast eme kui mina seda joon meest teiega oma Jsa riigis.“ Mat. 26, 29.

Esimene inimene sai ülesandaks „harida ja hoida“ Eedenit. Sama tegewus saab olema ka maal. Wõiks tõusta mõte, et kui maal tuleb ka töötada, siis ju miski ei muutu. Aga peame teadma, et töö on olnud ja jääb õnnistuseks. Tegewusetus on inimesele juurim prin. Ka siinjes elus on töö õnnistuseks. Minult patulanguse tule-

mused on teinud siinse elu raskeks. Maa ei kanna wilja ja maaharimine nõuab palju kurnawat tööd. Seda maal ei ole. Patt ühes tulemistega on kadunud. Seal ei tule kellelgi kannatada surmakartuse ega ülestõustu all, sest see on maa, „kus õigus sees elab.“ Prohwet ütleb: „Nad ei pea illes ohitama, et teine seal sees elab, nad ei pea istutama, et teine sellest jõõb.“ See tähendab, seal ei ole teise wara omandamist ülestõustajel teel.

Johannesele näidati nägemuses oluforda maal, mida ta kirjeldab järgmiselt: „Ja mina, Johannes, nägin püha linna, uue Jerusalemma Jumalast maha tulewat, kui oma mehele ehitud pruudi. Ja ma kuulsin juure hääle taewast ütlewat: Waata, Jumala teel on inimeste juures, ja tema tahab nende juures kui telgi sees elada, ja nad peawad olema tema rahwas, ja Jumal tahab olla nende Jumal. Ja Jumal tahab ära pühkida kõik pijarad nende silmist, ja surma ei pea enam olema, ega leinamist, ega ksendamist, ega waewa pea enam olema, sest esimene asjad on möõda läinud. Ja kes arjäre peal istus, see ütles: „Waata, ma teen kõik meks!“ Jlm. 21, 2—5.

Selle teostumisel täitub palwe, mis Kristus õpetas oma jüingritele ja möõda paluda on ka niid iga kristlase eesõigus: „Sinu riik tulgu, sinu tahtmine jündigu kui taewas nõnda ka maa peal...“

Kõigest eelõeldust näeme, et õndjad ei päri õndjult kolme surma puhul, waid selleks on määratud iseäraline aeg, pärast üldist surmude ülestõusmist ja tuhandaastast riiki. Üksford Kristuse tuleku puhul õiged äratatakse ihus illes, muudetakse surematuks, ning nad wõetakse siit maa pealt ära tuhandaaks. 1. Tej. 4, 16, 17; Jlm. 20. Ja tuhanda aasta lõpul tuleb „püha linn“ — õndjate kogu — jälle maa peale. Maa muudetakse, ja õndjad saawad siin oma päranduse kätte. Siis kuulub maa täiesti Jumala riiki. Maa on ühendatud taewaga; maa on üks osa taewast, see on Jumala kosmosest. Sel wiisil saab meie elu üksford olema taewas. Meil on võimalus saada osa Jumala ligiõlekust ja õnnistusest. „Jehoowa lunastatud tulewad tagasi ja lähewad jüionisje (pühade eluajemesje) hõiskamisega, ja igawene rõõm on nende pea peal.“ Jof. 35, 10. Nii on Jumal ette näinud ja oma sõnas ilmutanud õndjate päranduse — taewa olemuse ja igawese elu.

„Seepärast, mu armjad, et te seda ootate, siis katjuge hästi, et teid temast ilma wõata ja laitmata rahu sees leitakse!“

„Õndjad on need, kes tema käsusõnade järele teewad, et neil wõiks meelewale olla elupuuist jüüa, ja nad wõiksid wõratwast linna jisse minna.“

M. B.

FILADELFIA KOGUDUS

Kuues kogudusajajärk

„Ja Filadelfia koguduse inglise kirjuta: Seda ütleb see piiba, see tõine, kessel on Taaveti wõti, kes lahti teeb, ja ükski ei pane kinni; ja tema paneb kinni, ja ükski ei tee lahti. Ma tean sinu tegusid; waata, ma olen ju ette annud iibe lahkitatud ukse, ja ükski ei wõi seda kinni panna; sest sul on piisut rannu, ja sa oled mu sõna pidanud, ja pole mitte minu nime ära jalanud.“ (Jlm. 3, 7, 8.)

Filadelfias oli algkoguduse päewil wäike, jiski agar misjonikogudus, kes ootas Issanda tulekut — Issanda tulek pidi olema alati kõikide kristlaste õnnis lootus — ja töötas hingede päästmiseks ning oli piisim hoolimata kõigist raskustest. Nii kuidas oli tema ajukoha nimi — Filadelfia ehk wendade-armastus — nii oli ka nende meelusus ja elu. Ja Kristus, kes nägi tulewiku ette, sai wõtta selle koguduse iibe kooford eesolewa ajajärgu ijeloomustamiseks, mida me siin kohal käsime.

Filadelfia koguduse ajajärgu kohajest Issand nimetab end ainult tõeliseks ilampreestriks, kes lasseb endast wälja paista, mis ta on igapähele. Ta on see Messias, kelle kannatusest, surmast ja ülesõusmisest on tulnud õndjus kõigile. Temal on ilen, kuninglik seisus, ja teda on tähistatud wõrdlusega Taaveti wõtmest. Ta on eluwiir, kellel on meelwaid elu ja surma iile (Jlm. 1, 18); ta päästab surmast need, keda ta leiab olevat elu wäärt, ja saadab need igawesse surma, kes surma ära teeninud. Ta on enese toonud lepitusohwriks ja teeb ihe lepitust meie pattude eest taewases tõelises piibas paigas. Tema on see piiba, kelle läbi on võimalik meie pääsmine; tema käes on otjustada, keda lepitada ja keda mitte, kelle nimi jääb eluwaamatusse ja kelle nimi kustutatakse eluwaamatus. Tema kui igawese riigi kuningas käes on teha, kas jisse lasta wõi ära lükkata. Oma otjuste ta wiib täide iiskford oma tulekul maa peale. Ja oma otjuste on ta langetanud ka siin uurimisel olewa ajajärgu ajal elanud inimeste kohta.

Filadelfia kogudusajajärk on järgmine uju-puhastuse ajajärgule. See leidis aset 18. sajandi lõpust 19. sajandi keskni.

Uju-puhastuse liikumine kujundas wormilise teenistuse. Worm pidi olema määratavaks aluseks õigele usule. Järgnevale ajajärgule panid aluse mehed, kes nõudsid jüdamlikku usku. Tõstis liikumine, mida nimetatakse pietismiks — tunde-krist-luseks. Selle rajajaks oli Spener. Weel teijigi iilmapiistwaid nimetatakse esineb jelles ajajärgus. Wäiteks Wesley, kelle elutööst on kujunenud metodisti kogudus, ja Zinzendorf, kelle poolahoidjatest on wälja kaswanud wennastekogudus. Pietiim

ijeloomustus jelle poolest, et leidis aset iicäraline ärkamise õhkfond. Inimesed andsid end Jumalale. Sulkaades tõusis armastus jumalateenistuste wastu. Galati koos käima eramajades piibliuurimiseks ja palwetamiseks. Rõhutati uuestiõndimist ja armuõhakaamist. Suured hulgad ärkasid uueks ja waimulikuks eluks. Lähikäimine iisklõttude wahel oli wennalik ja jingrimoelne.

See inimestearmastus ulatus weel kaugemalegi. Tehti kindel algus paganamisjoniks. Paptijt Carry oli ajimene, kes läks misjonarina Indiasse, et wiia ewangeliumi walguist ja aidata armotuid paganaid. Temale järgnesid teised. Nii muutus 19. sajand juureks misjonisajandiks.

See pärast ütleb ustaw tunnistaja, Kristus: „Ma tean sinu tegusid; waata, ma olen ju ette annud iibe lahkitatud ukse, ja ükski ei wõi seda kinni panna; sest sul on piisut rannu, ja sa oled mu sõna pidanud, ja pole mitte minu nime ära jalanud.“ Selles ajajärgus awaldus Jumala wägi. Kogudusele oli tehtud ukseid lahti.

Jeesus Kristus awas wõimalused misjonitööks ja taandab tee oma ustawatele sulastele. Jse-enejest neil oli wäike jõud, neid ei tunnustatud, waid hiiljati lahkusulistena. Nad olid wäikesed, aga töö oli suur. Ma apostlitele olid awatud ukseid. Paulus ütleb: „Seis mulle on suur ja wägew uks lahti tehtud, ja seal on palju wastupanijaid.“ (1. Kor. 16, 9). „Paluge iihklasi ka meie eest, et Jumal wõtaks sõna ukse meile lahti teha, Kristuse jalaasju rääkida, mille pärast mina ka olen seotud.“ (Kol. 4, 3).

Edaji loome: „Waata, ma annan saatana kogudusest mõned, kes endid iitkewad junda rahwa olevat ja ei ole mitte, waid waketawad; waata ma tahan teha, et nemad peawad tulema ja sinu jalgade ette kummuarduma ja tundma, et ma sind olen armastanud.“ (Jlm. 3, 8). Saatana kogudus on languse wäljendus. Nii-jis jelleski koguduses tuleb ette ärataganejaid. Aga ustawate kaudu iisendati Jumala nimi juureks. Jeesuse wõit sai tunnustatud iisegi waenlaste poolt. Kes end täiesti ära annawad, neid ka Issanda hoiab kiulatusest ja langusest. (Jlm. 3, 10).

„Waata, ma tulen nobedasti; pea kinni, mis sul on, et ükski ei jaa sinu krooni wõtta.“ (Jlm. 3, 11). Jumal andis oma rahwale juure walguise uju-puhastuse läbi, mida pidi hakatama wiima maailmale Filadelfia koguduse kaudu; jelleks oli awatud uks. Ja Issand tahab, et see walguis ei tunoneks, waid et see iiba juureneks; see pärast Issand ütleb, et sa ei pea midagi ära andma, mis sul käes on ja mis sul on võimalik kätte saada.

Aga meie ootame...

Inimene on ootaja. Inimene algab ootuse kättis ja lõpetab ootuse viimisel hingetõmbusel. Siisguisega võib ütelda: kogu elu ei ole muud kui juur ootamine. Laps ootab, millal ta saab vanemaks; see on tema juurim ootamine. Noormees ootab, millal ta saab meheks: see on tema ideaal. Ema ootab, millal ta peeg või tütar kasvab, et jaoks temale toeks.

Sellist ootamist leiame kõikjal. Kogu loodus ootab. Maa ootab linnelakkeid wabanemist. Puu mille otjad on täidetud wiljaga, ootab, millal ta wabaneks oma koormast. Ja isegi kõige pisemais looduse eluavalduis võib panna tähele kannatlikku ootamist.

Suavitaw on waadelda rahutut inimhinge ja tema elukäiku ning näha, kuidas jeda läbib suur ja otjatu ootamine. Lihti on inimene nii rahutu oma ootamisega, et päewa alguses ei jõua oodata ära, millal saabub õhtu, ja kui ta õhtul wäsinuna andub puhkusele, siis hakkab ootama, millal tuleb hommiif. Kui on tarwis jõuda teatud eesmärgile, siis ootab kannatamatult aega, millal jõuaks kohale. Siida täitub waluga, kui waadata jeda ootawat inimjugu, neid ootawaid nägusid.

Olguigi, et inimene on praegusel ajal juurtes raskustes, siiski ta ootab paremaid aegu. Kuid on juur küsimus, kas tulewad need? Kuid ta ootab siiski rahutult ja närwitsewalt. Materjaalne kriis, mille kurbi jälgi on näha igalpool, ei ole ainus. Tema kõrwal on kriis waimisel alal, mis on oma ijeloomult palju kurwem. Tehniline-kultuur, mille saawutustel ei ole tippu, on jätnud warju jiidamekultuuri; see aina langeb esimese tõustes. Kuid inimjugu ootab siiski, ootab paremaid aegu; öeldakse, et see kõik on möödaminew nähe. Kuid kõiki neid ootusi läbib üks kurbi joon — pettumus. Wähe on ootusi, mis leiawad täideminekut. Juba noorelt, puutudes koftu elu enesega, peab inimene kurwalt nägema, kuidas ta

oma lootusis pettub. Kõik need langewad iiksteije järgi rusudeks, tihti ootajat ennaft alla mattes. Kurbi! Elu on täis jelliseid kurbi juhtumeid. Seal on ema, kes aastaid kasvatanud oma poega, teinud parimat ja oodanud parimat; kuid juft siis, kui ta hakkas nägema oma ootuste täitumist, purunesid need ta käte wahel kui mahakukkunud klaas. Trööstimatult jehkab ta lahkmu kalmukimikal ja küüb: Miks pettid mind minu ootused?

Tuhanded aastad tagasi pettusid meie esiwänemad oma ootustes. Nad ootasid töötatud päästjat juba oma esimeselt pojalt. Kuid kurbiisega pidid nad nägema, kuidas ootus neid pettis. Dodataw päästja muutus mõrwariks. Soolimatul käel ta purustas kogu perekonna õnne, tõmmatus enese ja järehtulijate peale juure needuse. Kuid hoolimata pettumusest inimjugu ootab, — ootab lunastajat, päästjat, kes kaotaks raskused ja tooks parema aja.

Paljud, waadates raskustele ja pettumustele, mis päew-päewalt aina juurenewad, on wäsinud ootamisest. Nad näewad, et nende ootused ei täitu kunagi ja nad lahkuwad elust. Need ei ole iikitud, waid hulgad. Miks on ootused neid petnud? Miks nad ei näe oma ootuste täitumist? Siin võib olla palju põhjusi, kuid üks neist tõusewad esile ja näiwad olewat õiged. Esiteks nad on kaotanud kannatusse ootamisest; teiseks nad ei ole teadnud, mida nad ootawad. Neil on puudunud õige lõppjüht.

Mida peakime ootama? Apostel Peetrus kirjutab: „Aga meie ootame uusi taewaid ja uut maad tema töotuse järele, kus õigus jees elab.“ 2. Peetr. 3, 13. Ratsume end läbi, kas see on meie lõppjüht. Kui sellist lootust kanname oma rinnus, siis on seal ka jumalikkude tuld. See tuli ei laje meid kunagi jahutada, waid heidab enesest kiiri, mis wael teijigi jüütab ja walgustab.

Ootame nii, et me oma ootustes ei pettu; et meie ootus julgustaks meid wiima ootust neilegi, kellel see puudub. Meie kohus on wiia lootust neile, kes elawad üle fibedaid pettumusi; kes ootawad jeda, mis kunagi ei täitu. Näägime ootustest, mis wiib meid wastu kuldsele igawikule, wastu uuele taewale ja maale, kus õigus elab.

„Meie Aja“ aprillikuu number
Ilmub tervisholu-erinumbrina

G. Tähila

Armastus ja abielu

MILLISEID EESKUJUSID PAKUB ELU JA ROMAAN

Rahva seas võib kuulda mitmesuguseid arvamusi armastuse ja abielu kohta. Ühed usuvad armastusesse ja abieluõnnesse, teised mitte.

Vahtlejad soovivad kahtluse põhjustena ette oma tähelepanekuid armastuse ja abielu õnnetust kujunemiseft, ning väidavad, et armastus toob ainult pettumuse ja õnnetuse ning abielu kujuneb alati koormaks teineteisele — seepärast oleks mõistlikum hoiduda tõsijest armastuseft ja end mitte siduda abielukohustustega.

Asja pinnalijelt mõttes ei saa neid väiteid ümber lükata. Tõsi on see, et õnnetuid armastusi on palju ja õnnetuid abielusid veel rohkem. Siid põhjalikult järele kaaludes võime leida ühe väärarvatu tõsiasja, mis eelpool toodud mõtted täielikult ümber lükkab. Nimelt leiame, et kõif õnnetult armastajad ja õnnetult abielusolid on suhtunud juba enne pettumusi kahtlusevalt armastusesse ja abiellu ning on püüdnud hoiduda armastuseft ja abiellust eemale, soovides end mitte jäävalt siduda vastassoost isikuga. Õnnetult armumise ja abiellumise juuft võib jageli kuulda jäärasteid lauseid: Juba alguseft peale ma püüdsin hoiduda eemale selleft inimeseft; juba ette oli mul aiandus, et ega meie vahelord hästi kujune.

Küsimine müid, kas jellel tõsiasjal — umbujel armastusesse — võiks olla mingisugune põhjuslif iihendus õnnetu armastuse ja abielluga? Vastus on jaatav.

Armumise jelle tunde iseloomult võib jagada kahte liiki. Ühe liigi armastuse korral inimene püüab end kõigiti siduda armastatuga, olles täielikult nõus iihendama oma elu ja käima ühij eluteed, toetama ja abistama teift nii õnnes kui õnnetuses. See on siduv, iihendav, elluviiv, tõsine ja sügav armastus. Teise liigi armastuse juures inimene, kuigi ta tunneb end tõsijelt armastamas, püüab end mitte täielikult siduda, jättes wabaks taganemistee, kujutledes täielikus seoses ja iihenduses halba. See on eemalehoidew, elust-wälja-wiiv, wiljatu, wahemaaline armastus ehk n. n. distants-armastus.

Stogemused näitavad, et siduv ja tõsine armastus kujuneb õnnelikult, aga wahemaad-hoidew armastus kujuneb ikkagi õnnetult nii wallaliste kui ka abieluliste wahel. Erinemaks jooneks tõsise ar-

mastuse ja wahemaalise armastuse wahel on see, et wahemaad hoidjad armastajad peavad oma armastust õiljamaks, puhtamaks, juuremaks ja täiuslikumaks. Sama aga tõsise siduva armastuse kandjad peavad oma armastust nagu armastust ikkagi ega tee oma tundmuseft midagi erilijelt juurt.

Wahemaaline armastaja iitleb armastawat armastuse enese päraft; abielu ja armastus ei ole nende arusaamise järele iihendatavad. Tõsistele armastajatele on aga armastus ja abielu ijeenejeft-mõistetawatlt iihendatavad. Wahemaaline armastaja usub ainult oma armastusesse, kuna armastusele teise poolt suhtub kahtlusevalt. Ta usub, et elus pole armastust, et õilis ja tõsine armastus leidub ainult romaanides.

Siduv armastus lööb löfkele inimese vastu, kes oma wamise, hariduse, poliitilise ja majandusliku seisukorra poolest on temale wastaw; siduv armastus ärkab ja wõnsub wastuarmastuse najal ning kustub wastuarmastuse puudumisel. Seltingimused wahemaalisele armastusele on juft wastupidised. Mida inimene wähem jobib elukaaslasteks wamijelt, hariduselt, seisuselt ja ternijelt, seda enam tomaste armutakse. Wahemaaline armastus kustub wastuarmastuse tekkimisel, ja seda tulijemalt lööb löfkele wastuarmastuse kustumisel. Armutakse seel, kus on wähem wäljatavateid piijiwaks kooseluks — abielluks; armutakse abiellukõlbmatuusse inimestesse.

Wahemaaline armastaja on põhimõtteline wabaarmastuse pooldaja ja kõifide abieluseaduste wastane. Siid wahekorrad kujunewad nii, et otjustatakse abielluda, siis ta on eneses ikkagi abielu vastu. Wahemaalisele armastajale omased wäljendusel abielu kohta on: abielu on wangla, ahelad, rangid jne. Tema meeljus wallmistab pinna abieludraamaks. Seft ta alateadlikult püüab abiellust wälja pääseda, tekitab arusaamatusi ja pettumusi.

Kõife eelöeldud kofku mõttes tuleb märkida, et wahemaaline armastus pole ehtne armastus, waid õilja armastuse maski alla peidetud fire rahuldustarwe enesearmastaja inimese juures. Ja võib öelda, et õnnetud armastused ja õnnetud abielud tekiwad ikka seel, kus on tegemist ebaehtja armastusega, wahemaalise armastusega. Aga tõsine ehtne armastus ei kofku ennaft sidumast ja enese peale

wõtmaist kõiki ülesandeid, mis on jooses abieluga ja perekonnarajamisega.

Kõike seda filmas pidades võime tulla arusaamisega, et peettumused armastuses ja abielus on tingitud mitte juurest armastusest, vaid siduva armastuse puudumisest.

Sellest tõsiasiast peatšid olema teadlikud kõik need, kes juhtuvad umbuslikult armastusesse ja abielusse. Ennetu armastuse põhjusel ei peitu mitte armastuses kui tundes eneses, vaid inimeses, kes seda armastust kannab, kes ei juhtu dieti eluülesannetesse. Paratamatu eluõnne on see, et kaks sugupoolt — mees ja naine — peavad üksteist leidma ja ühinema kaksainjuureks eesmärgiga rajada perekonda ja kasvatada järeltulivat sugu. Kõrvale põigeldes ja eemale hoidudes perekonnaleuga teotud kohustest ja ülesannetest kas egoistlikel või muudel põhjustel inimene ei saavuta õnne, vaid kaotab eluõnne, ei leia tõelisku eluõnne, ja peagi haigutab talle elust ägalt poolt vastu tühjus ja ühfindus. Selle loodusliku seaduspärasuse äratundmine võimaldab ka inimesel oma elu juhtida dieti, sest kõrgemadki kõlbelijed normid määravad ära, et armastus peab olema tõsine ja ühendav — inimene elagu kõlbelijelt.

Elamuslikult on raske tehat wahet ehtja ja eba-

K. Liiman — „Pesija“

ehtja armastuse wahel, seepärast peatume mõningate wahemaalise armastuse kaasnähtuste selgitamisel. Üheks niijuguseks nähtuseks on umbuslik elukaaslase truudusse, mis võib kujuneda kuni määratsewa armukadeduseni. On lewinud arwamine paljudes, nagu armukadeduse juures oleks armastuse tunnismärk. Psühholoogiliselt aga on tõestatud, et on juist ümberpöördukt — armukadedus on armastuse puudumise tunnismärk. Armukadedus ei esine peaaegu kunagi ehtja armastuse juures, esineb aga alati wahemaalise armastuse juures.

Teisets wahemaalise armastuse tunnuseks on ebaloomulikult juur igatus armastatu järele eemal wiibides ja hooiti wallutaw tühjustunne armastatu lähedalolekul. Tundub üksteise juures olles, et wahekorras nagu midagi puuduks. Tulewad mõtted sellest, et kujagil mujal oleks parem, ehk kunagi warem oli parem. Nende mõtete juurwel wahel isegi juhtub, et inimene pigistab filmad kinni ja piinab kujutleda üfikuid waremolnud filmapilke.

Kolmandaks wahemaalise armastuse tunnismärgiks on kerge ärritawus ehk nagu piinutakse öelda närwilikkus armastatu juuresolekul. Inimene kergesti haawub mõnest tühijest sõnast ega oska anda oma närwilikkujele õiget selotust. Siüks jeketuseks on aga jalajajelt wahekorda imitiew tüdimus. Tüütawa inimese juuresolekul ja tüütawa inimese wäljaastumisel end waos hoida piüides olakse ikkagi närwiline.

Olles teadlik wahemaalise armastuse olemasoluist ja iseloomuist ning waadeldes romaanides kirjeldatud armastusi ja nende armastustega teotud dragöödiad, ja et need armastused ja dragöödiad põhjenewad alati ebaehtjal, wahemaalisel armastusel, võime päris julgelt öelda, et armastusromaanides ei ole armastust jelle sõna tõsises mõttes. Seda filmas pidades ei ole õige kui öeldakse, et armastus leidub ainult romaanides. Romaanides kirjeldatakse ebaõige ellujuhtumiseega inimeste armastusi. Ja naivilt lugedes romaani, mõttes romaani kui elu peegelpilti, et elu ja armastus on üidse niijugune — on juur armastus ja lõpeb õnnetult —, inimene juwendab eneses ebaõiget eluwaadet.

Tõsine, ehtne armastus ei ole kunagi wallmistanud peettumusi. Niijuguseid armastusi on harwa leida romaanides, küll aga elus. Ja nende inimeste kohta sageli öeldakse: Ah, tuimad, puised inimesed, kuidas neil võibki olla draamasid! Wast jee ongi põhjusets, miks romaanides kirjeldatakse ebaehtjat armastust. Ja mis saabki kirjutada romaanides tõsijest ja siduwast armastusest, kus kaks ühewäärjet inimest tutwusid, lähenesid, leidsid üksteist armastuses, abiellusid ja elawad õnnelisku perekonnalelu, kaswatawad lapsi ja teewad igapäewast tööd — jiin ei ole ju draamat! Dr. G. R.

Sirge nael...

„Ma tahan teda kui naela kindlasse kohta lüüa, ja nemad panevad tema peale rippuma kõik riistad.“ Jesaja.

Siin on üks nael. Kas te teate, mis on selle nimi?

— Sindlinael.

Ja siin, peenike, ilusa peaga?

— Ilunael.

Aga see tugev, kõva ja pikk? Kus on teda tarvis? Siin veel mõned teised. Igal on oma ülesanne. Suure vaevaga saab vahest neid oma kohta sisse taguda. Nende tugev pea peab palju vastu pidama, ja harilikult nad jäävad ka oma paika püsima.

Siin on see peenike ilunael. Ka temal on oma ülesanne. Teda lüüakse tooli põhja servale ja mujale, millised kohad peavad olema ilusad. Tema pea pole küll kuigi tugev, aga läigib kui kuld.

Vaata pörandale. Mida sa näed seal?

— Naelapäid!

Kus on naelad?

— Pöranda sees.

Me kõnnime igapäev pöranda naelte peadel ega hindagi neid kuigi palju, aga teadke, neil naeltel on suur ülesanne: nad hoiavad pörandat koos.

On veel teisigi naelu, nii kui: papinaelu, plekinaelu, vildinaelu, latinaelu jne. Aga kuidas seda kutsuti? „Sindlinael“, ütlesite enne. Eelpool mainitud naeltel on kõigil oma ülesanne, aga sindlinaelal omast kohast kõige huvitavam. Ta peab koos korruga mitu sindlit või katuselaastu. Ta toetab ühistööd. Ta on nii-öelda ühiskonna koostoidja. Perekond või õpilaskond moodustab ühiskonna. Me peaksime ka hoiduma alati ühte armastusesideme läbi ning kujutama endast ühendavat naela.

Aga siin, mis sellel naelal viga on?

— Ta on kõver. — On põlenud. — On roostetanud.

Kas me saame teda veel sirgeks?

— Jah, saame.

Kas ta saab veel endise tugevuse tagasi?

— Ei saa.

Kas teda võidakse veel tarvitada? Jah,

kuid mitte väga kõva puu juures. Ei ka mitte tähtsal kohal ehituses.

Kas te teate, et see vana kõver roostetanud nael tuletab meele mõnd last või ka täiskasvanut? Kuidas? Me oleme rääkinud sõnu, mida me ei oleks pidanud laskma tulla üle oma huulte. Võib-olla on kurje mõtteid meie peas või pahu harjumusi meie juures. Millised me siis oleme? Otsekui kõverad naelad! Mis me peame nüüd endaga tegema? Kas peame jääma selliseks kõveraks naelaks? Ei! Meil on tulevik ees, ja seepärast me peame sirgetena elust läbi minema.

Ma tean üht kohta, kus inimese rikunud meel võib saada parandatud. See koht on Jumala juures, kus Kristus on parandaja ja aitaja. Kristus tuli otsima ja päästma rikunud ja kõverdunud inimesi. Ma sooviksin, et te läheksite sageli sinna. Seal käiakse vaikse palve kaudu. Minge kuhugi salajasse paika ja palvetage oma eksimuste andekssaamise pärast. Uskuge, siis Jumal parandab teid. Ta on käskinud Kristust meie pärast ja pannud teda meie jaoks kui tugevat naela, mis kindlasti hoiab. Püüdke sarnaneda temale. Uskuge temasse, lootke temale, siis elate kord temaga igavesti.

E. M.

INIMESE VÄÄRTUS

Algus lhk. 34

Inimene on oma olemusest juur ning ta peab ka jelleks ja püsima. Ta ei tohi kunagi kaotada oma väärtust. Miski ei kriipjuta alla seda, mis hoiab inimese väärtust ning mis teda teeb väärtuslikuks. Jumala palge ees on iga inimene väärtuslik. Ta tahab, et iga inimeses areneksid kõige juuremal määral need tegurid, mis annavad talle väärtuse süües elus. Kuiki kõik on alistatud kadumisele, jüsti inimese väärtus ei tohi hävida, vaid temas peab olema midagi niisugust, mis püsib igavesti. Et näidata väärtusliku elu eeskütu, jelleks elas Jumala Poeg, Kristus süü maa peal, ning juri jelleks, et anda inimesele jõudu wabanemiseks kõigejt ebarväärtuslikust. Jumal on teinud kõik, et inimeses wõiks jätida igawesjed wäärtused, ning et inimene wõiks elada igawesti.

H. Winglas.

„Meie Aeg“ ilmub kord kuus. Toimetus ja talitus Tallinnas, Merepuiestee 14-a. Tel. 309-41.
Vastutav toimetaja: M. Bärengrub. Abitoimetaja: H. Pilt. S. P. Adv. K. Eesti Liidu väljaanne.
Hind: aastaks 2 krooni, poolaastaks 1 kroon 10 senti, üksiknumber 20 senti. Tellimine kõigist postiasutustest.